

บทที่ 5

การเข้ามาของชาติตะวันตก

ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญทางการค้าต่อโลกตะวันตกมากขึ้น เนื่องจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีสินค้าที่ยุโรปต้องการ จากหมู่เกาะเช่น พริกไทย เครื่องเทศต่าง ๆ นอกจากนี้ก็มีผ้าฝ้ายจากอินเดียและความต้องการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับจีน การที่เมืองท่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ตั้งที่เหมาะสมแก่การค้าเช่น มะละกา หรือศรีวิชัย (ซึ่งก่อนหน้านี้นเคยเป็นผู้ควบคุมช่องแคบมะละกาและการค้าในภูมิภาคแถบนี้ทั้งหมด) ในฐานะที่มะละกาเป็นเมืองท่าที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายและขนส่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนคุมเส้นทางการค้าระหว่างอินเดียกับจีน บรรดาพ่อค้าที่เดินเรือต้องอาศัยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจะพัดผ่านในระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม เรือสินค้าจะอาศัยลมนี้พัดเรือสินค้าจากทะเลแดงและอินเดีย ผ่านช่องแคบมะละกาไปจีน ส่วนลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จะพัดระหว่างเดือนพฤศจิกายน-เมษายน จะพัดเรือของพ่อค้าจากจีนผ่านช่องแคบมะละกาไปอินเดีย มะละกาจะเป็นที่จอดเรือพักสินค้าหรือแลกเปลี่ยนสินค้าจากจีนและอินเดียนอกจากนี้มะละกายังเป็นศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศ โดยรวบรวมสินค้าเครื่องเทศมาจากหมู่เกาะโมลุกกะ และสินค้าพื้นเมืองในดินแดนใหญ่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

1. มุมเหตุจูงใจในการเข้ามาในเอเชียอาคเนย์ของชาติตะวันตก

1.1 การค้า เนื่องจากความต้องการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อุดมสมบูรณ์ด้วยเครื่องเทศ ซึ่งเป็นสินค้าที่ยุโรปต้องการ โดยที่การค้าเครื่องเทศในสมัยนั้นตกอยู่ในกำมือของพ่อค้าอาหรับในตะวันออกกลาง⁽¹⁾ และบริเวณอ่าวเปอร์เซีย สงครามครูเสดเป็นผลให้การค้าระหว่างยุโรปและอาหรับชะงักลง ยุโรปมีความต้องการที่จะทำการค้าโดยตรง ทำให้ชาติยุโรปต่าง ๆ คือ โปรตุเกส สเปน เดินทางมาอินเดียและจีน แต่เส้นทางนี้

⁽¹⁾ Brim Harrison, p. 61

ถูกพวกอาหรับควบคุมอยู่บริเวณอ่าวเปอร์เซีย ดังนั้นพวกยุโรปจึงต้องหาเส้นทางใหม่ที่ไม่ต้องผ่านอ่าวเปอร์เซีย นำไปสู่ยุคแห่งการค้นพบ (Age of Discovery) เช่น ชาวโปรตุเกส ชื่อไดแอกซ์ (Bartholemew Diaz) ก็ได้เดินทางอ้อมแหลมกู๊ดโฮปในทวีปแอฟริกา ได้เป็นผลสำเร็จให้ชาติตะวันตกเข้ามาค้าขายกับเอเชียอาคเนย์ได้สะดวกยิ่งขึ้น ต่อมาโปรตุเกสได้ยึดครองมะละกา มีจุดประสงค์ที่จะควบคุมศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศที่สำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สเปนยึดครองมะนิลาเพื่อจะใช้เป็นที่มั่นในการสำรวจหมู่เกาะเครื่องเทศ และเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้าจากทางตะวันออก เช่น ไหม ชา จากจีน ดัซท์และอังกฤษก็เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ด้วย จุดประสงค์เดียวกัน คือ แสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

2. การปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป

(1) ได้ทำให้บรรดามหาอำนาจตะวันตกทั้งหลายมีความต้องการวัตถุดิบและแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ตะกั่ว บอแรกซ์ และยาง ซึ่งภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ก็เป็นอาณาบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุ วัตถุดิบ ดังกล่าวนี้มากที่สุด และสามารถสนองความต้องการของมหาอำนาจตะวันตกได้เป็นอย่างดี

(2) การปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้ช่วยเร่งปริมาณการผลิตสินค้าให้สูงขึ้น ซึ่งในกระบวนการนี้จำเป็นต้องมีตลาดการค้าเพิ่มขึ้นด้วย และภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นับว่าเป็นตลาดการค้าที่ดีมากแห่งหนึ่ง เพราะภูมิภาคแถบนี้ยังสำคัญอยู่มากในยุคนั้น และยังคงการสินค้าอุตสาหกรรมจากยุโรปเป็นอันมาก

(3) การปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้ช่วยยกระดับฐานะการครองชีพให้สูงขึ้น ทำให้ชาวยุโรปมีอำนาจในการซื้อสูงขึ้น และมีความต้องการสินค้าประเภท ชา กาแฟ น้ำตาล ซึ่งสามารถซื้อได้ในราคาถูกจากภูมิภาคนี้มากขึ้นอีกด้วย

ทั้ง 3 ประการนี้ ทำให้ชาวยุโรปเข้ามาแสวงหาอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะเหตุว่า ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ไม่มีนโยบายเปิดประตูต้อนรับชาวตะวันตกแต่อย่างใดทั้งสิ้น พวกนี้ยังพอใจที่จะดำเนินชีวิตตามแบบสังคมพื้นเมืองดั้งเดิมของตนไม่ยินดีต้อนรับชาวตะวันตก ทางเดียวที่มหาอำนาจตะวันตกจะเข้ามารับสินค้าชาวพื้นเมืองไปจำหน่ายยังยุโรปหรือขยายตลาดการค้าของตนเข้ามาในดินแดนแถบนี้ได้ คือ เข้ามายึดอำนาจทางการเมืองของประเทศเหล่านั้นเสีย

3. ความต้องการเผยแพร่อุดมการณ์ทางศาสนาและการเมือง

ชาวยุโรปต้องการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ ออกไปยังดินแดนไกล ๆ ควบคู่ไปกับการทำการค้า โดยถือว่าเป็นพันธะของคนสีขาวที่จะเป็นผู้นำความเจริญมาสู่คนพื้นเมือง โดยส่งผู้แทนเข้ามาทำการเผยแพร่ศาสนาในภูมิภาคนี้ แต่คนพื้นเมืองไม่ต้อนรับและยังขับไล่อีกด้วย เพราะไปปะทะกับศาสนาที่คนพื้นเมืองนับถืออยู่ก่อนแล้ว คือ ศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม เมื่อไม่สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายได้ พวกมิชชันนารีจึงเรียกร้องให้รัฐบาลของคนเข้ามาคุ้มครอง

ชาวยุโรปอีกพวกหนึ่งต้องการเข้ามาเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองของตะวันตก เพราะมีความเชื่อมั่นว่าระบบการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมของตะวันตกเป็นหลักการที่ดี ที่จะนำมาซึ่งความเจริญของประเทศตะวันตกทั้งหลาย ซึ่งถ้านำมาใช้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะก่อให้เกิดความเจริญขึ้น โดยที่ชาวยุโรปถือว่าเป็นพันธะของคนสีขาวที่จะเป็นผู้นำความเจริญมาสู่คนพื้นเมือง¹

การเข้ามาของโปรตุเกส

โปรตุเกสเป็นชาวยุโรปชาติแรกที่เดินทางเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะที่โปรตุเกสเป็นผู้นำทางการเรือ มีการพัฒนาการเดินเรือมากในสมัยของเจ้าชายเฮนรี (Henry the Navigator) พระองค์ส่งเสริมให้สำรวจเส้นทางการค้าและการขยายดินแดน โดย Bartholomew Diaz ได้เดินทางอ้อมแหลมกู๊ดโฮปได้สำเร็จ ทำให้ในปี 1482 กองเรือของโปรตุเกสประกอบด้วยเรือ 4 ลำ นำโดย Vasco Da Gama เดินทางมาถึงเมือง Calicut ซึ่งเป็น 1 ใน 3 ของเมืองท่าสำคัญบนฝั่งมะละบาร์ของอินเดีย (อีกสองเมือง Goa และ Cambay) ซึ่งเป็นความสำเร็จครั้งแรกของโปรตุเกสในการเดินเรือมาตะวันออก หลังจากนั้นโปรตุเกสก็ได้เดินเรือมาติดต่อกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอดมา ซึ่งเส้นทางนี้เดิมพวกมุสลิมเป็นผู้ควบคุมอยู่ ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้าขึ้นระหว่างพวกมุสลิมกับโปรตุเกส โดยที่จุดมุ่งหมายของโปรตุเกสนั้น ต้องการเอาชนะพวกมุสลิมโดยการสร้างอาณาจักรคริสเตียนขึ้น เพื่อต่อต้านพวกมุสลิม ภายหลังจากสงครามครูเสด นอกจากนั้นพวกโปรตุเกสยังมีความต้องการสินค้าเครื่องเทศซึ่งเป็นสินค้ายุโรปต้องการมากและ

---

¹John. F Cady, p. 173

ในขณะนั้นการค้าเครื่องเทศระหว่างเอเชียกับยุโรปมีพวกอาหรับเป็นคนกลางผูกขาด

การขยายอำนาจของโปรตุเกสในมะละกา

ในปี ค.ศ. 1504 โปรตุเกสมีศูนย์กลางการค้าอยู่บริเวณ โคชิน (Cochin) บนฝั่งมะละบาร์ของอินเดีย โดยมี Francisco de Almeida เป็นอุปราชคนแรกมีนโยบายที่จะขยายกำลังทัพเรือของโปรตุเกสในทะเลอาหรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามชายฝั่งมะละบาร์ของอินเดียโดยพยายามแย่งการค้าเครื่องเทศของพวกอาหรับและเส้นทางการค้าในตะวันออกกลาง การตั้งฐานทัพเรือของโปรตุเกสที่โคชินนี้ช่วยโปรตุเกสในการคุมเส้นทางการค้าในบริเวณแถบนี้มาก ทำให้โปรตุเกสต้องการที่จะเข้ามาคุมช่องแคบมะละกาด้วย ดังนั้นในปี ค.ศ.1508 โปรตุเกสได้ส่งกองเรือออกจากอิสลาม ภายใต้การนำของ Lopes de Sequeira มาถึงมะละกาในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ.1509 Sequeira ได้นำพระราชสาส์นจากกษัตริย์โปรตุเกสมามอบแก่สุลต่านมะละกา และได้รับอนุญาตให้ตั้งสถานีการค้าได้ แต่พ่อค้าชาวกุจราตีในมะละกาไม่ไว้วางใจในพฤติกรรมของโปรตุเกส กลัวว่าจะมีแผนยึดมะละกาเหมือนยึดเมืองท่าชายฝั่งมะละบาร์ พวกพ่อค้าเหล่านี้จึงยุให้สุลต่าน มะละกาโจมตีกองเรือของ Sequeira แต่เขารู้ตัวเสียก่อนหนีไปได้ และยิงเมืองมะละกาเสียหาย ทำให้โปรตุเกสมาขยายอิทธิพลทางการค้าในมะละกาไม่สำเร็จ

ต่อมาในปี ค.ศ. 1509 Afonso d'Albuquerque ได้เป็นอุปราชแทน Almeida และได้ดำเนินการอย่างเข้มงวดที่จะให้โปรตุเกสได้ครอบครองเส้นทางการค้าในเอเชียทั้งหมดและได้ยึดเกาะ Socotra ที่คุมปากทางเข้าทะเลแดง ในปี ค.ศ.1508 และได้ยึดหัวเมืองท่าชายฝั่งทางตะวันตกของอินเดียได้ในปี ค.ศ.1510 ได้ใช้กัวเป็นศูนย์กลางของการขยายจักรวรรดินิยมของโปรตุเกสในเอเชีย และในปี ค.ศ. 1511 เขาก็มามะละกา พร้อมด้วยกองเรือจากโคชิน 18 ลำ เข้ามาที่ Pasai และ Pedir ที่เกาะสุมาตราก่อน และถึงมะละกา ในวันที่ 25 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1511 ก็สามารถยึดมะละกาได้โดยการโจมตีได้อย่างง่ายดาย ในวันอภิเษกสมรสของสุลต่านแห่งเมืองปาหัง และธิดาของสุลต่านมะละกา เมื่อ Albuquerque ได้มะละกาแล้ว ก็ใช้ระบบการปกครองแบบทหาร (Fortress System) มุ่งให้มะละกาเป็นฐานทัพที่สำคัญในการขยายอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางการค้าโดยมิได้คิดจะขยายดินแดนบริเวณรอบ ๆ มะละกาออกไปอีก ไม่คิดจะตั้งเป็นอาณานิคมในแถบตะวันออกต้องการผลประโยชน์การค้าอย่างเดียว การที่จุดมุ่งหมายของโปรตุเกสเป็นเช่นนี้ ก่อให้เกิดอันตรายกับโปรตุเกสเอง เพราะไม่เป็นการยากที่ชาติที่

แข็งแกร่งกว่าจะขับไล่โปรตุเกสออกจากสถานีการค้าได้ ทั้งคนพื้นเมืองก็รวมตัวกันต่อต้านโปรตุเกสได้บ่อยครั้ง โปรตุเกสต้องประสบกับการโจมตีของคนพื้นเมืองก็รวมตัวกันต่อต้านโปรตุเกสได้บ่อยครั้ง โปรตุเกสต้องประสบกับการโจมตีของคนพื้นเมืองในมาลาญูในระหว่างปี ค.ศ. 1529-1587 Aceh ได้กลายเป็นรัฐผู้นำการโจมตีโปรตุเกส แต่โปรตุเกสก็รอดพ้นอันตรายได้ เพราะมีกองทัพที่ก้าวหน้าช่วยเหลือโปรตุเกส

เมื่อยึดมะละกาได้แล้ว Albuquerque ได้สร้างป้อมค่ายต่าง ๆ ขึ้นมากมายที่สำคัญคือ ป้อมฟาโมซา (Famosa) และสร้างโบสถ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ศาสนาส่งคนออกสำรวจในบริเวณหมู่เกาะเครื่องเทศ จุดประสงค์คือ ผูกขาดการค้าเครื่องเทศใน Ternate, Tidore Amboina, Banda

ในปี ค.ศ. 1513 โปรตุเกสประสบผลสำเร็จในการเจรจากับสุลต่าน Ternate และ Tidore โปรตุเกสได้รับอนุญาตให้ตั้งโรงงานบนเกาะได้ รวมทั้งได้ผูกขาดกานพลูในบริเวณแถบนี้และใกล้เคียง ต่อมาโปรตุเกสประสบกับการแทรกแซงของสเปน ซึ่งเข้ามาสำรวจหมู่เกาะเครื่องเทศ การเข้ามาของสเปนได้รับการต้อนรับอย่างดีจาก Tidore ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสเปนและโปรตุเกสจนต้องมีการทำสัญญาที่จะแบ่งเขตการสำรวจในหมู่เกาะเครื่องเทศ คือ สนธิสัญญา Saragossa ในปี ค.ศ. 1529 ทำให้สเปนต้องไปสำรวจในหมู่เกาะฟิลิปปินส์

การที่โปรตุเกสเข้ามาทำการค้ากับหมู่เกาะเครื่องเทศควบคู่ไปกับการเผยแพร่ศาสนา โดยที่โปรตุเกสเป็นชาติที่ไม่มีขันติธรรมทางศาสนา พยายามบังคับให้คนพื้นเมืองรับนับถือศาสนาคริสต์ ทำให้คนพื้นเมืองไม่ชอบโปรตุเกส รวมตัวกันต่อต้านและทำให้ศาสนาอิสลามแพร่หลายอย่างรวดเร็วเพื่อต่อต้านโปรตุเกส เช่น บันดา และแอมบอยนา ได้ไปมีไมตรีอันดีกับเกาะชวา ดังนั้นโปรตุเกสจึงไม่ได้รับอนุญาตให้สร้างป้อมเกาะบันดา หรือผูกขาดการค้าเครื่องเทศในเกาะบันดา

นอกจากโปรตุเกสจะประสบอุปสรรคกับการแทรกแซงของสเปนและคนพื้นเมืองแล้ว โปรตุเกสยังต้องเผชิญกับชาติใหม่ที่เข้ามา คือ อังกฤษ โดยมี Francis Drake เดินทางมาถึงหมู่เกาะเครื่องเทศ และได้ทำสัญญาการค้ากับเดอร์เนต กระตุ้นให้ชาวอังกฤษเข้ามาค้าขายในหมู่เกาะเครื่องเทศ

โปรตุเกสเสื่อมอำนาจตั้งแต่ปี 1581 เมื่อพระเจ้าฟิลลิปที่ 2 แห่งสเปนได้เข้ามามีสิทธิในราชบัลลังก์ของโปรตุเกสก็ได้ละเลยผลประโยชน์ของโปรตุเกสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พวกพ่อค้าชาวยุโรปไม่มีกำลังทัพเรือที่สนับสนุนจากรัฐบาล ไม่มีการพัฒนาทางด้านการเดินเรือ

เหมือนประเทศอื่น ทำให้การค้าของโปรตุเกสในตะวันออกเสื่อมลงอย่างรวดเร็วในช่วงปี 1606-1614 โปรตุเกสต้องสูญเสียทางการค้าตามชายฝั่งมะละบาร์ ช่องแคบมะละกาและหมู่เกาะโมลุกกะ จนกระทั่งปี 1641 ดัช เข้ายึดมะละกาได้ ในระยะหลังนี้สเปนและดัชแข่งขันการค้ากับโปรตุเกสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยทั้งดัชและสเปนมีจุดประสงค์จะลบล้างอิทธิพลของโปรตุเกสในหมู่เกาะแถบนี้ ดังนั้นกำลังของโปรตุเกสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงอ่อนกำลังลง เหลือเพียงกัวและมาเก๊า และได้ถอนตัวไปหมดในปี 1658

สรุปความเสื่อมของโปรตุเกสเกิดขึ้นเพราะ

1. การที่โปรตุเกสไม่ตั้งอาณานิคมในแถบตะวันออก โปรตุเกสต้องการได้ผลประโยชน์จากการค้าเพียงอย่างเดียวไม่คิดที่จะขยายดินแดน ทำให้เกิดอันตรายกับเมืองท่าของโปรตุเกสเอง เช่น มะละกา ถูกคนพื้นเมืองโจมตีบ่อย ๆ และมหาอำนาจอื่น เช่น ฮอลันดา มีกำลังมากกว่ายึดไว้ได้

2. พวกพ่อค้าชาวโปรตุเกสและพวกพระเป็นพวกที่มีนิสัยละโมภ โลกมาก พยายามจะตัดดวงผลประโยชน์จากคนพื้นเมือง ทำให้คนพื้นเมืองไม่ยอมติดต่อด้วย หันไปรวมตัวกันเองต่อต้านโปรตุเกสโดยมีศาสนาอิสลามเป็นเครื่องมือ

3. การที่โปรตุเกสไม่มีขันธกรรมทางศาสนา ทำลายโบสถ์ ศาสนา อื่น ๆ และใช้วิธีบังคับ

ให้คนพื้นเมืองเปลี่ยนศาสนา ขณะที่พวกพ่อค้าอาหรับกำลังเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ใช้หลักการความเป็นพี่น้องกันคือช่วยเหลือกัน ทำให้บรรดาหมู่เกาะต่าง ๆ และคาบสมุทรมลายูหันมานับถือศาสนาอิสลาม เพื่อต่อต้านโปรตุเกส

4. การที่โปรตุเกสได้มีอำนาจเหนือหมู่เกาะโมลุกกะ โดยการช่วยเหลือการทำสงครามชิง

ราชสมบัติในหมู่เกาะ โดยมีข้อสัญญาที่ผูกพันกันทั้งการค้าและการทหาร ซึ่งโปรตุเกสจะได้เปรียบ แล้วโปรตุเกสก็จะเรียกร้องผลประโยชน์จากผู้ปกครองเมื่อใดก็ตามที่ตนต้องการ ซึ่งผู้เดือดร้อนก็คือ ประชาชนธรรมดา ที่ต้องปฏิบัติตามจึงทำให้เกิดกบฏของคนพื้นเมืองต่อต้านโปรตุเกส

คำถามท้ายบท

1. อะไรเป็นมูลเหตุจูงใจให้ชาติตะวันตกเข้ามาแสวงหาอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. โปรตุเกสมีวิธีการขยายอำนาจอย่างไร โปรตุเกสได้ดินแดนใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นแห่งแรก
3. อะไรเป็นสาเหตุให้โปรตุเกสสูญเสียดินแดนในเอเชียไปเกือบทั้งหมด ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17